BOK

Harry Verhoeven (red.)

Environmental Politics in the Middle East

Hurst Publishers, 2018

ANMELDT AV Jon Nordenson

Landene i Midtøsten står overfor monumentale miljøutfordringer de kommende årene, fra ekstremt dårlig luftkvalitet og mangel på ferskvann til omfattende konsekvenser av klimaendringene som i noen tilfeller kan utgjøre eksistensielle trusler. Samtidig er regionen preget av krig og konflikt, og i noen tilfeller fravær av en fungerende stat, noe som igjen gjør det vanskelig både å prioritere og gjennomføre nødvendige reformer. I tillegg domineres regionen av oljebaserte økonomier. Som det påpekes i antologien *Environmental Politics in the Middle East*, har naturressurser hatt en avgjørende betydning for statsbygging og politisk legitimitet i regionen, så vel som for regionens forhold til omverdenen både i et økonomisk og sikkerhetspolitisk perspektiv. Disse økonomiene går en uvisst fremtid i møte dersom Paris-avtalens mål skal oppfylles – noe landene fra et miljøperspektiv er avhengige av.

Miljø er med andre ord et komplekst saksfelt som vil få store sosiale, politiske og økonomiske konsekvenser de kommende årene. Utfordringene kan fortone seg svært forskjellig i ulike land, avhengig av den lokale konteksten. Billigere fornybar energi er en trussel for store oljeeksportører, men kan være en sårt tiltrengt løsning for land som sliter med energiforsyningen, som eksempelvis Libanon. Tilsvarende vil konsekvensene av endringene som finner sted lokalt og globalt også kunne bli svært forskjellige. Et grønt skifte kan undergrave regimets makt i et land som Saudi-Arabia, men kan kraftig forbedre statens evne til

«Bokens bidrag peker i mange retninger.»

å gi sine innbyggere fungerende tjenester i et land som Marokko. Endringene kan føre til både et endret forhold mellom stat og samfunn internt i et land, og til forskyvninger i maktforholdene i regionen. Det er nok av utfordringer å ta tak i, og det er helt klart at disse ikke kan forstås gjennom studier av tekniske muligheter eller økonomisk politikk alene. Vi trenger en mer omfattende forståelse av problemet som også tar innover seg den menneskelige faktoren, og som er godt forankret i de aktuelle lokale kontekstene.

Antologien tar for seg dette gjennom ti bidrag fra til sammen elleve forfattere, redigert av Harry Verhoeven ved Georgetown University Qatar. I introduksjonen kritiserer Verhoeven det han mener er en tendens til å analysere miljøspørsmål isolert fra øvrige sosiale og politiske forhold i

regionen. Boken søker derfor å undersøke hvordan lokale forhold er med å påvirke forståelsen av viktige miljøspørsmål. I forlengelse av dette vil den også vise hvordan miljøspørsmål ikke kun er tekniske eller økonomiske problemer, men at de også utgjør sosiale, politiske og sikkerhetsmessige utfordringer. Etter en god diskusjon av ulike tilnærminger til, og kategoriseringer av, miljødiskurser presenteres politisk økologi som bokens sentrale konsept. I dette ligger erkjennelsen av at «miljøet ikke kan skilles fra menneskelige konseptualiseringer av det», og følgelig må forhold knyttet til eksempelvis makt, politisk legitimitet, sosial endring, verdier og våre forestillinger om naturen gis en sentral plass i analyser av miljø, klima og det grønne skiftet. Dette er perspektiver som i liten grad er dekket i den eksisterende litteraturen om miljøspørsmål i Midtøsten, og bokens tilnærming er således både svært interessant og sårt tiltrengt.

Antologien inneholder flere interessante bidrag. Jeannine Sowers kapittel om miljøaktivisme i regionen gir en god oversikt over arbeidet som gjøres i ulike land, hvilke temaer som skaper mest engasjement og hvilke utfordringer miljøorganisasjoner står overfor. Situasjonen er ofte lik den andre ikke-statlige organisasjoner møter, og ofte er det myndighetene som utgjør det største problemet – med mindre man tilhører en av de mer offisielle miljøorganisasjonene, med trykk på «offisiell» snarere enn «miljø». Dessverre stopper kapittelet i grunnen der, og forblir deskriptivt. Det gir få svar på hvorfor disse gruppene oppstår, hvordan de arbeider eller hvorfor det er nettopp disse temaene som engasjerer.

Videre er det flere kapitler som både er svært interessante og leservennlige, men som ikke nødvendigvis er plassert innenfor den rammen som skisseres i introduksjonen. Dette anerkjenner også Verhoeven, men argumenterer samtidig for at de i det minste er farget av tilnærmingen han

skisserer innledningsvis. Jill Crystal skriver svært konsist om «sikkerhetifiseringen» av oljespørsmålet i Golfen, men miljøperspektivet (eller den menneskelige faktoren) er til tider vanskelig å få øye på. Ali El-Keblawy skriver engasjerende om ulike prosjekter og initiativer for å gjøre Golf-landene grønnere, og selv om miljøfokus her er relativt tydelig, er perspektivet først og fremst teknisk. Wessel N. Vermeulens kapittel om subsidier og økonomisk diversifisering er svært interessant, men blir igjen noe teknisk.

Et annet problem er at bokens bidrag peker i mange retninger. Geografisk dekket et svært stort og i liten grad definert område: fra Tunisia og Egypt til Golfen, Somalia og Afrikas horn, og videre til Det kaspiske hav. Dette ville i og for seg ikke vært et stort problem om det tematiske fokuset var klart, men også her er variasjonen stor: fra fosfatgruver og spørsmål om utvikling og rettferdighet i Tunisia til sikkerhetspolitikk i Golfen og tekniske spørsmål knyttet til et grønnere landskap i Emiratene. Når begge elementene inneholder såpass mye variasjon, er det vanskelig å følge en rød tråd. Boken inneholder da heller ikke noen oppsummerende konklusjon.

På sett og vis illustrerer dette noe uklare fokuset problemkomplekset man står overfor i regionen (og globalt). Det er mangefasettert og komplekst, mange ulike forhold vil påvirke hverandre, og det er vanskelig å gjøre klare geografiske avgrensninger. Det gjør det desto viktigere med litteratur som nettopp klarer å trekke frem det essensielle, å identifisere sammenhenger som kan være vanskelig å få øye på, og som gjør et omfattende og komplisert materiale tilgjengelig og forståelig. Her lykkes boken dessverre bare delvis. Like fullt er dette en bok som trekker opp helt sentrale problemstillinger som foreløpig har fått alt for liten oppmerksomhet, og gjør således et viktig arbeid for å stake ut en kurs for videre forskning.